

Snelheid in de afbeelding

Watersportfotograaf Theo Kampa

DIEDERIK SWARTE

Theo Kampa heeft zich als eerste fotograaf in Nederland de kunst van het fotograferen op het water tot in de finesses eigen gemaakt. Hij heeft voor zijn hele werk een aantal eigen uitgangspunten consequent gehanteerd. Daarmee onderscheidt hij zich niet alleen van andere watersportfotografen, maar heeft zijn werk ook iets eigens gekregen, waardoor zijn foto's gemakkelijk zijn te herkennen. Waar dat precies in zit, is niet eenduidig te verklaren. Het is een combinatie van professionele fotografie, gevoel voor de schoonheid van het object en de kunst om de schepen te laten varen. De snelheid in de afbeelding. Theo Kampa op reportage rust niet voordat hij de ultieme dynamiek van het zeilend vaartuig heeft weten te vangen. Hij fotografeert de schepen op zodanige wijze dat ze als het ware bij je binnen komen varen, je voelt de bries en het opspattend boegwater. Die gedrevenheid heeft er zeker toe bijgedragen dat Kampa zich heeft ontwikkeld tot misschien wel de beste Nederlandse watersportfotograaf. Er is veel werk van hem gepubliceerd, maar heel weinig over hem. In dit artikel wordt een eerste aanzet gegeven om de factoren die bijdroegen tot het succes van Theo Kampa te exploreren. Een element van exploreren is de kunstenaar zoveel mogelijk zelf aan het woord te laten.

Op de fiets door Haarlem

Theo Kampa (1936), pseudoniem voor Theo Kuhbauch, leidde tot zijn 22ste levensjaar een zwervend bestaan. Hij trok de hele wereld rond, wilde zich nergens blijvend vestigen, totdat hij op een van zijn reizen zijn geboorteland Nederland aandeed en een vriend hem

vertelde dat Fotopersbureau De Boer in Haarlem een medewerker zocht en of hij daar geen belangstelling voor had. 'Je hebt toch verstand van fotografie!' zei die vriend, die zijn mening baseerde op het feit dat Theo regelmatig een fototoestel bij zich had. Zonder blikken of blozen nam Theo Kuhbauch de uitdaging aan en dat besluit gaf een definitieve wending aan zijn vrijgevochten leven. Uiteindelijk zou hij zich ontwikkelen tot een van de eerste en meest succesvolle professionele fulltime watersportfotografen in Nederland.

Aanvankelijk waren zijn prestaties als fotograaf bij De Boer niet echt om over naar huis te schrijven, hij was immers op dat gebied niet geschoold. Maar hij kon bij het bedrijf overleven, omdat hij zo goed met de klanten kon opschieten. Bovendien voorzag hij de redacties van de kranten die in Haarlem verschenen aan de lopende band van onderwerpen. In de jaren vijftig hadden de meeste landelijke dagbladen plaatselijke edities of pagina's. *Het Vrije Volk* bracht een speciale Haarlemse editie uit. De journalisten moesten dagelijks een tot twee pagina's vullen. 'Als je dan een mooie foto kan plaatsen, scheelt dat een hoop werk,' aldus Theo Kampa. De Boer werkte ook voor *Trouw*, *Het Parool*, *De Tijd* en *Het Nieuws van de Dag* die stuk voor stuk Haarlems nieuws brachten. Daarnaast kwam er ook nog een aantal typisch regionale dagbladen uit, zoals het *Haarlems Dagblad*, de *Nieuwe Haarlemse Courant* en de *IJmuider Courant*. Kortom, er was genoeg werk aan de winkel. Theo Kampa: 'Ik reed dagelijks op mijn fiets door de binnenstad van Haarlem. Ik kende iedereen en sprak iedereen, zo was ik goed op de hoogte van alle nieuwtjes in de stad. Ik

bracht dagelijks onderwerpen aan en dat leverde De Boer omzetstijging op en de kranten waren blij met het nieuws. Ik leverde niet alleen de foto's maar ik schreef ook vaak een stukkie en dat belde ik dan door aan de 'steno'. Het gebeurde wel dat ze mij op de redactie van een van de kranten duidelijk maakten dat zij het stukje of de foto in de andere, concurrerende krant beter vonden. Maar vaak waren de bijdragen zowel voor hun krant als voor de concurrentie door mij aangeleverd. Dat kon ik ze natuurlijk niet vertellen. Ik heb een hele leerzame en leuke tijd gehad, na drie jaar had ik het wel gezien, bovendien liepen die edities terug en dat betekende automatisch minder werk.'

Watersportfotograaf uit overtuiging

'Water trok mij altijd al. Van jongs af ben ik een hartstochtelijk zeiler. Begin jaren zestig nam de welvaart in Nederland toe. Steeds meer mensen konden zich een boot permitteren. Op een gegeven ogenblik dacht ik: ik probeer het gewoon. Ik heb ontslag genomen en mij als zelfstandig fotograaf gevestigd. Ik was net getrouwd, had al een bak met schuld, maar ik dacht: ik red het wel. Ik besloot met een reportage over de visserij te beginnen. Ik ben de volgende dag op een vissersboot gestapt. De bedoeling was dat het een reis van een week zou worden, maar we bleven wel twintig dagen op zee, want we vingen niks. Van die tocht heb ik een paar reportages aan de *IJmuiden Courant* verkocht. Een paar jaar geleden heb ik ze nog eens gezien. Prachtige foto's, goede reportages, al zeg ik het zelf. Ik kon me nauwelijks voorstellen dat ik dat destijds gemaakt had. Ik werd IJmond-fotograaf. Ik ging dus eigenlijk hetzelfde doen als De Boer in Haarlem. Ik leverde door de week reportages en foto's aan het *Kennemer Dagblad*, *Het Vrije Volk* en *De Kennemer* en tijdens het weekeinde trok ik naar waterrijke gebieden om daar de watersport te fotograferen. Op de dag dat ik mij in 1961 als zelfstandig fotograaf vestigde, heb ik mijn naam veranderd in Theo Kampa (Kan Alleen Maar Prachtige foto's Afleveren). Er moet ook iets relativerends zitten

in wat je onderneemt, vind ik.' Langzaamaan ontwikkelde Theo Kampa zich tot watersportfotograaf. Aanvankelijk beperkten de werkzaamheden zich alleen tot het weekeinde, maar naar mate zijn werk als watersportfotograaf meer bekendheid kreeg, namen de opdrachten toe en kreeg hij steeds minder tijd om energie te stoppen in zijn IJmonds fotobureau. Dat liep trouwens sowieso af, want edities werden opgeheven en plaatselijke redacties werden met opheffing bedreigd. Maar buiten dat wist hij aan zijn ambitie om fulltime watersportfotograaf te worden steeds meer vorm te geven. Hij was bezeten van een bepaald beeld, waaraan de foto naar zijn mening moest voldoen. In de eerste plaats moest de boot er mooi opstaan, daarom werkte hij met filters. Verder moest de boot voor de dynamiek van links naar rechts varen, het water speelde daarbij een wezenlijke rol. Hij had er van het begin af succes mee. Van een serie zwart-wit foto's die hij aan de *Waterkampioen* aanbood, koos de redactie vijf voorplaten uit. Zijn naam als watersportfotograaf was gevestigd. Maar het meeste werk had hij te danken aan het blad *Watersport*. Vanaf de oprichting in 1966 was hij als vaste medewerker aan dit tijdschrift verbonden en hij kwam daardoor bij alle watersportbedrijven binnen. *Watersport* was in de jaren zestig en zeventig een booming markt. De bedrijven schoten als paddestoelen uit de grond. De behoefte aan fotomateriaal was gigantisch.

Theo Kampa en Wim de Bruijn varen tijdens de Klipperrace van 1994 bij windkracht 7 onder de kluverboom van de Kaat Mossel door Foto door Rob Kreupeling Archief Theo Kampa

Iedereen wilde wel een foto van zijn bedrijf of boot. Hij kwam om in het werk. Ook internationaal brak Theo Kampa in de jaren zestig door. Hij werkte voor de Duitse watersportbladen *Die Yacht* en *Boote*, voor het Franse blad *Neptune Nautisme* en het Amerikaanse blad *Yachting*, voor drie Engelse bladen *Practical Boatowner*, *Yachting World* en *Yachting Monthly* en zelfs voor een Zwitsers watersportblad *Yacht Schweiz*. Hij leverde niet alleen redactionele bijdragen, maar voerde ook reclameopdrachten uit.

De kunst van het fotograferen op het water

'Je kan niet van de wal af fotograferen. Je moet

altijd met een bootje mee opvaren. Je moet ook goed kunnen zeilen, anders weet je niet hoe het tuig erbij hoort te staan. In stripboeken rukken de legers altijd van links naar rechts op. Van die bewegingsrichting gaat iets positiefs uit. Om te beginnen liet ik in de reclameopdrachten de boten van links naar rechts varen. En verder zorgde ik ervoor, vooral in die eerste jaren, dat een stuk van de romp boven de horizon uitkwam. Dan wordt een schip groter en straalt het iets uit. Als je een hoger standpunt neemt, kijk je als het ware in een plas water waarin een bootje dobbert. Fout! Ik was ervan overtuigd dat mijn wijze van fotograferen de beste was en ik hield dan ook jarenlang consequent aan mijn uitgangs-

Th. Kampa, Een van de scheepsportretten van de traditionele vissers- en binnenvaartvloot. Theo Kampa heeft daarbij gebruik gemaakt van de door hem ontwikkelde 'broomzilver' techniek'
Archief Theo Kampa

punten vast. Dat is misschien wel de reden waarom de mensen uit de watersportwereld mijn foto's gingen herkennen. Reclamemakers geven vaak de voorkeur aan een afbeelding waarbij het schip driekwart van voren te zien was. Maar sommige schepen ogen vanuit dat standpunt juist heel onvoordelig, omdat ze bijvoorbeeld hoog zijn opgebouwd en kunnen daarom beter schuin van achteren worden gefotografeerd. Ieder schip heeft een fotogenieke en een minder fotogenieke kant en dat is bij ieder schip anders. Ik koos, soms tegen de ideeën van de opdrachtgever in, altijd voor een positie vanwaar het schip op z'n voordeligst uitkomt. Dat leverde gewoonlijk mooie plaatjes op. Maar je moet het natuurlijk wel zien! Het is dus niet een maniertje.'

Vaak ging hij voor een folder of brochure ook met stormweer op het water fotograferen. Opspattende watermassa's tegen de boeg, ruwe zee, sterk hellend schip. Dat leverde vaak dynamische foto's op die hij ook weer in allerlei tijdschriften over de hele wereld geplaatst kreeg.

'Ik realiseerde me dat in die tijd niet zo, maar die foto's leverden voor de bouwer prima pr op, zijn schip werd over de hele wereld bekend. Tegenwoordig hebben ze daar een vermogen voor over. Destijds hoefden ze alleen maar een varende schip te organiseren en uiteraard een boot waar vanaf ik kon fotograferen. Fotograferen op het water is een van de moeilijkste onderdelen van het vak. Je hebt een beeld in je hoofd dat je wilt maken, maar dan moet je de camera wel in de juiste stand krijgen. Alles beweegt. Je onderwerp beweegt zowel horizontaal als vertikaal. Dat geldt ook voor de fotograaf zelf, bovendien verandert de afstand tussen de fotograaf en het onderwerp voortdurend, omdat er gevaren wordt. Je hebt dus een groot aantal technische problemen. Als je van onderuit wilt fotograferen heb je nog het probleem van het tegenlichteffect. Boven is meer licht dan beneden. Daar moet je rekening mee houden. Je moet dus zorgen dat er op het onderwerp licht komt. Dat heb je niet altijd in de hand, omdat je met de boot niet overal kunt komen of omdat de zon ten

opzichte van het onderwerp verkeerd staat. Als je met een duizendste fotografeert, bevries je het water. Maar hoe krijg je nu het effect dat het water beweegt en de boot er als het ware doorheen spuit? Hoe krijg je, anders gezegd, de snelheid in de afbeelding? In de eerste plaats moet je ervoor zorgen dat de camera met de boot mee optrekt en precies dezelfde snelheid heeft. Dan neem ik een langzamere sluitertijd, waardoor de boot scherp en het water heel onscherp wordt. Maar alles beweegt tegen elkaar in. Bovendien wil ik met de camera het liefst bovenop het onderwerp zitten. Wim de Bruijn, hoofdredacteur *Spiegel der Zeilvaart*, en ik voeren regelmatig tot onder de boegspriet van klippers en tjalken. Een goed samenspel tussen de bestuurder van de boot en de fotograaf is dan ook van het grootste belang. Wim de Bruijn heeft mij zo'n 25 jaar lang op veel van mijn reportages als stuurman van de 'fotoboot' vergezeld. We begripen elkaar zonder veel woorden te gebruik-

Th Kampa, Midden in een spannende wedstrijd. Kampa maakte de foto schuin van achteren met een lange lens, hierdoor komen de beide deelnemers prominent in beeld zonder dat het afdoet aan de snelheid van het schip. Nog belangrijker is het kiezen van het juiste moment. Kampa: 'We zien aan de uitdrukking van de stuurvrouw dat ze op de hiel worden gezeten.'
Kleurendia, archief Theo Kampa

ken Dus op het moment dat de foto wordt genomen, moet het net allemaal goed zitten de afstand tot het schip, de verticale en horizontale bewegingen van de camera ten opzicht van het schip en de lichtval daarop Als je niet op het juiste moment drukt, krijg je gewoon een onscherpe foto Het is dus lang niet eenvoudig, maar het gevoel daarvoor heb ik in de loop van de jaren ontwikkeld en als het dan lukt, heb je meteen een hele bijzondere foto Vlak voor een depressie en vlak na een depressie heb je het mooiste licht Het water fonkelt, de natuur licht op De wind komt dan meestal uit het noorden Het licht valt een stuk mooier dan bij zuidwestenwind Je moet er dus vaak op uitgaan als het nog regent – niet iedere opdrachtgever begrijpt dat – en zodra de zon even doorkomt moet je snel de reportage maken Al krijg je maar een uurtje de tijd, dat is al voldoende Het is niet zo dat je kan zeggen ‘Ik ga morgen mooie watersportfoto’s maken’ Zo werkt dat niet Ik moest vaak onder slechte omstandigheden fotograferen Bijvoorbeeld omdat het schip alleen op die ene regenachtige dag beschikbaar was Je kan helaas niet altijd de omstandigheden naar je hand zetten

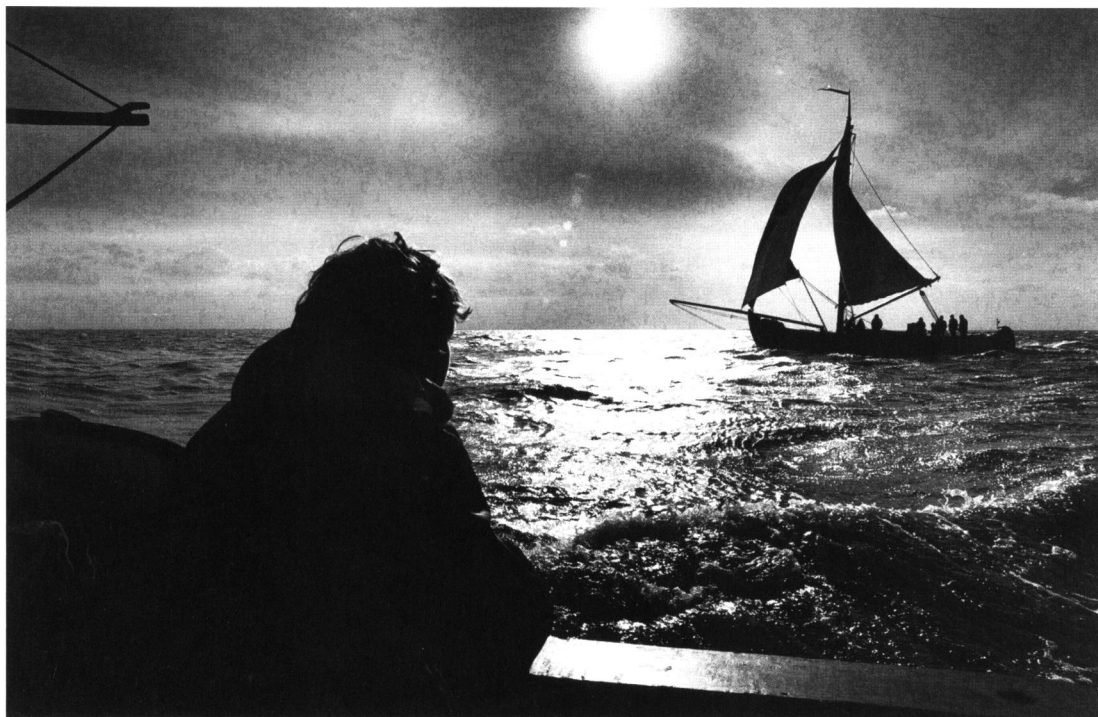
Ik kreeg natuurlijk ook regelmatig opdrachten om voor folders interieurfoto’s te maken Ik was daar niet sterk in en was eigenlijk nooit tevreden over het eindresultaat Bij toeval kreeg ik een Amerikaans blad onder ogen waarin stond hoe je dat moest doen In de eerste plaats moet je geen flitsers gebruiken maar met kunstlicht fotograferen Dat kunstlicht filter je dan weer weg Je ziet dan op de foto dat de verlichting aan boord aan is en wat het effect daarvan is op het interieur Ik belicht dus bijvoorbeeld de film een seconde Dan doe ik mijn grote lampen uit en open weer mijn sluiters Vervolgens krijg ik de omgeving zoals die is en komen de schaduwpartijen erin Maar intussen is het interieur toch even opgelicht door mijn eigen kunstlicht Soms belicht ik dezelfde opname wel vier of vijf keer Zo krijg je een heel natuurlijk licht Het kost veel moeite om het goed te krijgen Over een interieuropname doe ik gemiddeld wel anderhalf uur’

Scheepsportretten van de bruine vloot

‘Eind jaren zestig begin jaren zeventig maakten we in Nederland de opkomst van de bruine vloot mee Hollandse vissersschepen zoals bidders en binnenvaartschepen (klippers en tjalken) werden in groten getale van de ondergang gered en vaak schitterend gerestaureerd Ook de nieuwbouw van ronde en platbodempjachten kende hoogtijdagen En dat vond ik in tegenstelling tot de plastic schepen in het algemeen wel mooie bootjes Ik heb de schepen van de bruine vloot uitgebreid en vaak onder bizarre omstandigheden gefotografeerd en van dat materiaal heb ik toen een serie scheepsportretten in de donkere kamer gemaakt Ik gebruikte daarvoor een techniek die ik de broomzilver techniek noemde Ik liet het fotopapier door het licht wat verkleuren Vervolgens maakte ik de foto’s een beetje vrijstaand door het licht buiten het onderwerp tegen te houden Ik gebruikte voor het afdrukken oude, vieze ontwikkelaar die ik liet verrotten en hierdoor kregen de foto’s een hele speciale kleur bruin Het chemisch proces had ik niet altijd in de hand, want de foto’s werden ook wel eens paars Het was een voltrekt door mijzelf ontwikkelde methode die ik bij toeval had ontdekt Eigenlijk hadden mislukte afdrukken, die niet goed waren belicht, nauwelijks

Th Kampa, ‘Het mooiste licht op het water tref je ’s morgens voor tien uur aan en na drie uur in de middag’ Die dag werd een depressie verwacht Wim de Bruijn en Theo Kampa vertrokken daarom vroeg in de morgen naar de Holland-Friesland wedstrijden van de regenboogklasse om te profiteren van de weersomstandigheden Een forse bries, dreiging in de lucht Het tegenlicht kleurt het water zilver De schepen tekenen zich scherp af tegen de aankomende bui Kleurendia, archief Theo Kampa

Th Kampa, De fotograaf kijkt mee over de schouder van de schipper. De wereld is verkleind tot twee botters die elkaar tegen het vallen van de avond op een leeg IJsselmeer ontmoeten. Het grote contrast tussen het silhouet van de schipper op de voorgrond en de botter aan de horizon met het felle licht daar tussen eist de aandacht volledig op. Niets buiten deze toevallige ontmoeting doet er toe.
OGZ, archief Theo Kampa

gefixeerd waren en waar wat licht bij was gekomen, mij op het idee gebracht. Eerst is er van de serie een tentoonstelling van gemaakt en daarna een kalender die overigens niet zo goed gelopen heeft. Jaren later maak ik een reportage in Griekenland, ik loop een of andere taverne binnen en tot mijn stomme verbazing hangen daar al die platen keurig ingelijst.' In het begin van zijn carrière als watersportfotograaf ging het Theo Kampa om de boot en eventueel de mensen op de boot (de actie) en het water. Alleen de boot en het water. En of er nu op het IJsselmeer of op de Waddenzee werd gefotografeerd, dat maakte voor hem geen verschil. Rolleiflex, van onderuit, dichtbij. 'Zo is ie mooi!' Daarin was hij altijd heel pertinent en op die wijze wist

hij zijn opdrachtgevers te overtuigen. Door deze afwijkende manier van fotograferen onderscheidde hij zich van andere watersportfotografen en ging men zijn foto's herkennen. Om die reden heeft hij ook internationaal kunnen doorbreken. Theo Kampa heeft veel navolgers gekend, maar geen van hen heeft zijn succes kunnen evenaren. Later heeft hij dat strakke uitgangspunt wat gerelativeerd en is hij ook de omgeving erbij gaan betrekken. Zijn foto's hebben daardoor niet aan kracht ingeboet, integendeel, hij heeft er iets aan toegevoegd. 'Ik houd van bootjes en water. Ik vind het verrukkelijk.' Misschien ligt daarin wel de sleutel van zijn succes als watersportfotograaf.